

Вера АНТИК

ЛИЧНОСТА НА СОЛОМОН ВО СРЕДНОВЕКОВНИТЕ ТЕКСТОВИ И ВО МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР

Во средновековната книжевност се вбројуваат мошне интересните апокрифни раскази за цар Соломон, кои најчесто се среќаваат заедно со апокрифните мотиви за цар Давид. Развикоот на овие раскази во Епрова, а и кај словенските народи, опширно го проучил одличниот руски познавач на средновековната книжевност — Александар Н. Веселовски.¹

Апокрифите за Соломон биле познати во Европа уште во V век. Кај Јужните Словени, секако, преминале од Византија, чие книжевно влијание во тие области било посебно силно. Веќе во X век западните редакции се разликувале од источно-византиските. Од X век наваму овие апокрифи преминуваат во народното творештво.

Во основата на Соломоновите раскази се кријат индиските легенди за Викрамадит, според расказите во индиските зборници, кои проникнале заедно со будизмот кај Монголите. Разгледувајќи ги талмудските легенди за Соломон и Асмодеј, Веселовски заклучува дека во талмудските легенди за Соломон се наоѓаат црти од индиските раскази за Викрамадит и неоспорно траги од иранскиот епос.² Кај Евреите расказот за Соломон и Асмодеј — царот на демоните — ќе добие завршна форма. Кај нив името на царот Соломон е поврзано со зидањето на Соломоновиот храм. За градењето морал да помогне Асмодеј, бидејќи камењата што биле потребни за градбата требало да бидат изработени без употреба на какви и да било помошни орудија, без да се слушне каков и да било шум.

Кај муслиманите место талмудскиот Асмодеј се јавува Сахр³, додека кај Словените — Китоврас. И Асмодеј и Китов-

¹ Собрание сочинений Александра Николаевича Веселовского: Славянскія сказанія о Соломонѣ и Китоврасѣ и западныя легенды о Морольфѣ и Мерлинѣ, Петроград, 1921, 1—416.

² Види: Собр. соч. А. Вес., стр. 154.

³ Во муслиманскиот расказ за Соломон и Сахр накажувањето се јавило како последица на идолопоклонството кое го донесла во дворецот Соломоновата сопруга Царада.

врас биле присилно фатени.⁴ Легендите за Соломон и Китоврас кај Словените биле познати уште во XIV век.⁵ Китоврас ги има истите особини како и Асмодеј. Соломон ги надмудрува. Во западните обработки оваа историја е позната под името „Соломон и Моролф“. Соломон е познат и во еден друг циклус творби во врска со царицата Савска.⁶ А. Пипин соопштува дека латинската редакција со овој мотив излегла на свет меѓу првите напечатени книги.⁷ Во Франција името на Соломон било приопштено кон националниот херој — Salemon li quens de Bretagne. Историјата била позната и во Италија, каде што место Соломон се јавува цар Албоин Лонгобардски, а место Моролф — националниот мудрец Бертолд. Целосна научна обработка на составите за Соломон дал Фридрих Фогт, кој се раководел од сознанијата до кои дошле В. Јагич и А. Веселовски.⁸ И Фогт и Веселовски, следејќи ја Соломоновата сага по различни патишта, дошле до исти заклучоци. Главно „од талмудскиот зародиш се јавиле разновидните европски истории, во кои името на Асмодеј било заменето со други имиња, а името на Соломон останало како показател на библиско-талмудскиот извор, кој од своја страна можел да прими други туѓи елементи...“⁹

Во една руска полуу уставна Палеја¹⁰ од 1477 година се наоѓа еден од поцелосните текстови за Соломон и Китоврас, во кој

⁴ Трите кладенци од кои пиел вода Китоврас ги наполниле со вино. Китоврас ги испил сите три, се испијанил и го фатиле.

⁵ Според „Номоканонот“ на Погодинските собранија басните и приказните за цар Соломон и Китоврас биле забранети. Види: Собр. соч. А. Вес., стр. 244.

⁶ Тоа е царицата од Саба, наречена во разните текстови: Јужска, Јужичка.

⁷ А. Пипин: Очерк литературной историй старинных повѣстей и сказок русских, Спб., 1875, стр. 104.

⁸ Fridrich Vogt, Die deutschen Dichtungen von Solomon und Markolf. 1er Band. Salmon und Morolf. Halle, Niemeyer 1880.

⁹ А. Н. Веселовский: Новые данные к истории Соломоновских сказаний; Разыскания в области русских дух. стих.; Спб, 1881, III—V, стр. 73—150. На Веселовски му се познати две талмудски легенди за Соломон и Асмедей. Соломон сакал да му ја испита силата на пленетиот демон: Демонот му рекол: „Симни ми го синцирот и дај ми го твојот прстен и јас ќе ти ја покажам својата сила и ќе те воздигнам над сите луѓе“. Кога Соломон го направил тоа, Асмедей пораснал, со едноно крило (нога) се потпрел на небото, а со другата на земјата. Потоа го проголтал Соломона и го изблуд на 400 метри од себе. Соломон бил осуден на прогонство 3 години, поради гордоста и нарушувањето на трите завети: да не умножува коњи, сребро и злато. Асмедей го добил ликот на Соломон, седнал на неговиот престол и царувал. Покасно луѓето успеале да му ги вратат на Соломона прстенот и синцирот, заради кои — откако ги видел Асмедей во рацете на Соломона — одлетал.

Според друг талмудски расказ Асмедей го фрлил Соломона далеку, во земјата на безверниците, а прстенот во морето. По три години господ се смилувал над Соломона, поради праведниот Давид, го испратил во столицата на Амонитското царство, каде се заљубил во царската ќерка Наама. Заљубените биле протерани во пустината. Соломон го пронашол својот прстен во една риба. Се вратил во Ерусалим и го протерал Асмедеја.

¹⁰ Н. Тихонравов: Памятники отреченой русской литературы; том I, Спб. 1863, стр. 254—258: Соломон и Китоврас; Московская Синод. библ. бр. 210.

Соломон успева да го фати Китоврас, за да му помогне да дојде до „шамирот“,¹¹ со кој можеле да се сечат камењата бесшумно.

Во расказите за Соломон се јавува и мотивот за грабнувањето на Соломоновата жена и тоа во неколку видови. Постојат три словенски редакции: 1. Китоврас испратил еден волшебник, во вид на трговец, во дворот на Соломон. Волшебникот ги маѓепсал присутните, ја успал царицата и му ја однесол на Китоврас. Мудриот Соломон повторно ја повратил. Според оваа редакција обично Соломон наредува да се обесат жена му и волшебникот.

Во втората полна редакција се јавува царот Пор — заинтересиран за жена му на Соломон. Неговиот пријател ја соблазнил Соломоновата жена со подароци и таа пристанала да оди кај царот. Во овие раскази Соломон ги казнува со бесење: царицата, Пор, пилатот, а некаде и нивното дете.

Во третата редакција грабнувачот е кипарскиот цар. Соломоновата жена доброволно побегнала кај овој цар. Соломон наредил царицата да биде растргната, а грабнувачот бил казнет со „слатка смрт“.

Во Вуковата збирка е забележана приказната „Једна габела у као, а друга из кала“¹² од Тршиќ, во која е предадена историјата на Соломон и жена му, додека името на другиот цар не се спомнува. Слично како во првата словенска редакција, жена му на Соломон се заљубила во друг цар и сакала да побегне кај него. Царот ѝ испратил билки од кои жената веднаш „умрела“. Соломон ѝ го отсекол прстот за да се увери дали навистина е мртва. Откако ја закопале, другиот цар ја откопал, ја оживел со други билки и живееле среќно. Соломон дознал за измамата и се упатил со своите вооружени луѓе кај нив. Ги оставил луѓето во шумата и им рекол да дотрчаат штом ќе ја слушнат неговата труба. Влегол во дворецот, жената веднаш го препознала и го заклучила во една соба. На царот му рекла да го убие истиот момент, зашто ако проговори само една реченица со Соломона — ќе биде надмудрен. Соломон му рекол дека не е достоин да го погуби во женска соба. Со тоа сакал да го изнесат надвор. Царот се согласил и не сфаќал зошто се смее Соломон — „гледајући како једна габела у као, а друга из кала“. Пред смртта Соломон посакал да затруби, а на тој звук неговите луѓе се појавиле од шумата, заштитени со зелени гранки, така што изгледале како шума која се движи. Војската го убила царот и неговите дворјани.

Иако споменот за Соломона во македонското народно творештво е доста жив, во пишаната книжевност недостигаат тек-

¹¹ „шамир“ — специјален црв.

¹² Вук Ст. Караџић: Српске народне приповијетке, Беч, 1855 г. стр. 196. Се наоѓа и во антологијата на Д-р В. Јовановиќ.

стови, кои порано му биле познати на населението. Во „Тиквешкиот ракопис“ во зборот за Давид се спомнува и Соломон.¹³

Давид, избраниот син на Јесеј, го победил страшниот див „Голијад“, се оженил за ќерката на царот Саул, чие царство покасно го наследил, откако го убил Саула. Во апокрифот самото Соломоново раѓање е дадено нејасно. Еднаш се споменува дека по смртта на Саул „роди сь женою своєю Соломона крню глава и прѣстави се жена него“, а веќе понатаму се нагласува дека Соломон го родила грабнатата Уриева жена. Потоа, постариот Давидов син Ависалом се одметнал од татко си и барал Соломон да биде убиен: „Дан лиѣ копила а ти сѣди на столѣ, боуди црѣ въсьмленей“.

Соломон го посветувал татко си да ги убие противниците со рачна прачка, со каква ги убил и Голијат и Саул. Давид го победил сина си, а Соломон му ја отсекол главата на „Ависалом“ и му ја предал на ожалостениот татко.

Апокрифот за животот на Давид има библиска основа. Неговата борба со Голијат и со Саул нашле свои обработки во посебни глави од Библијата.¹⁴

Според Библијата Саул му ја дал на Давида својата ќерка Микала за жена. Саул не бил убиен од Давид, нити Ависалом од Соломон. И двајцата загинале во војна од други лица. Соломон бил роден во Ерусалим, каде што се вратил Давид од Хеброн, во кое место имал повеќе жени. Соломоновата мајка се викала Витсавеја. Соломон се оженил за ќерката на египетскиот фараон и започнал да го гради господовиот храм, како и својот дом.¹⁵ Храмот бил долг 60 лакти, широк 90 и висок 25. Библискиот цитат дека „храмот бил граден од камења кои веќе во каменоломот биле изделкани, така што за време на градењето не се слушале чекани и длета, нити какво било железно орудие“¹⁶, бил обработуван во разновидните варијанти на приказните за Соломон, кој морал да ја бара помошта на демонот Асмодеј (Китоврас). Откако храмот бил готов, господ се вселил во него во вид на облак.¹⁷ Соломон го помолил да му подари голема мудрост, за да царува праведно. Господ му ја подарил таа добродетел. Неговата мудрост ја испитала царицата од Саба.¹⁸ Оваа царица обично во апокрифите се среќава како Савска царица. Така е наречена и во една македонска народна приказна, во натамошниот текст.

¹³ Н. А. Начов: Тиквешки ракопис, СБНУ, кн. VIII, стр. 395—398.

¹⁴ Šaul i David, Biblija, Zagreb 1968 g., стр. 230. Друга knjiga o Samuelu, IV David, стр. 245—264. Spor oko Davidova naslijednika (269—272) I knjiga o kraljevima 1—2.

¹⁵ Ib. Biblija, стр. 272—283. Kraljevi I (II Povijest Solomonove slave) — (1—11).

¹⁶ Ib. Biblija, стр. 275.

¹⁷ Ib. Biblija, стр. 277, Kraljevi I, 8(10—21).

¹⁸ Ib. Biblija, стр. 280, Kraljevi I, 10(1—13).

Кралицата од Саба е позната како кралица Савска. Соломон ја дочекал во раскошната сала и ѝ дал упатства како да владее.

Соломон важел во светот како најмудар, но и како најбогат цар. „Така, крал Соломон ги наткрилил сите земни кралеви со богатството и мудроста. Целиот свет сакал да го види Соломона и да ја слушне мудроста која господ му ја влеал во срцето. Секој му носел дар: сребро и злато, облека, оружје, мириси, коњи, од години во години.“¹⁹

Соломон сакал многу жени: Моапки, Амонки, Едомки, Сидонки и др. Имал 700 кнежевски жени и 300 иночи. На крајот сепак пропаднал, бидејќи не се придржувал кон божјите наредби.²⁰ По наговор од жените завел во Ерусалим култ на туѓи богови. Им принесувал жртви дури во храмот на Јехова. И овие библиски детали нашле свои обработки во пишаните текстови.²¹ Соломон умрел по 40 годишно владеење. Бил погребан во Ерусалим, а на неговиот престол дошол неговиот син Ровоам.²²

Библиските мотиви за Соломон се забележуваат како во апокрифните текстови, така и во народните творби од Исток и Запад. Во народната поезија тоа влијание е послабо, додека во прозата е повидливо.

Во руските текстови особено место му е доделено на Соломоновото детство.²³ Давид најмногу ја сакал својата жена Вирсавеја, повеќе од другите 30 жени. Таа го родила Соломона, кој уште во 9-тата година го предупредил татка си дека Вирсавеја сакала еден Евреин. Таа била готова да се одрече од љубовта на синот поради Евреинот. Соломон скокнал од лулката и му довикнал: „Не по себџ еси ты винограду щиплещь и садџ батюшкинџ царской крадещь и чужую ниву орещь и на краденой кобылџ ѓздишь.“

Уште од мал Соломон ја согледал итрината и пакоста на жената. Еднаш ѝ рекол на мајка си: „У всякии жены власџ долгџ, а умџ коротокџ.“ Во Повеста за Соломоновото детство²⁴, покрај многубројните настани фигурира и следниот: По враќањето од царот Пор, во чија жена се заљубил, Соломон доаѓа кај Вирсавеја како трговец и таа се согласила да легне со него, само под услов да добие еден скапоцен камен. Соломон се уплашил од близината на мајка си. Таа го донесла до креветот и му ја ставила раката под својот стомак. Тогаш Соломон ѝ рекол дека некогаш се наоѓал точно таму и ѝ открил кој е.

¹⁹ Ib. Biblija, str. 281, Kraljevi I, 10(23—25).

²⁰ Ib. Biblija, str. 281, Kraljevi I, 4.

²¹ Случајот со муслиманскиот текст, со Царада, која била паганка.

²² Библиските мотиви може да се видаат во книгата на Зенон Косидовски „Библиске легенде“, Београд 1965 г. 329—338.

²³ Види Вес. Разыск. 1881 г. стр. 125.

²⁴ Тихонр.: Памят. отреч. русск. л. пер. II,

Во другите стари руски споменици²⁵ повторно се јавува мајка му, која разбрала погрешно дека синот ѝ умрел. Нејзината жалост била краткотрајна: „Мати же его ужь забыла, и тѣшась со иными людьми любимыми ея, а о сыне своемъ Соломонѣ никакожъ помышляше, понеже млада и лѣпа, всегда веселящся, великими потѣхами разными, пищали и дѣвицъ красныхъ плясоніемъ и честнымъ яденіемъ и меды сладкими, а о Соломонѣ и памяти рекли: умерь!“

Потоа, слично како што постапила покасно и Соломоновата жена, и неговата мајка се заљубила во персискиот цар.

Иако во нашата литература се чувствува недостиг од старите пишани текстови од оваа сага, мотивите што ги наоѓаме во народното творештво зборуваат за омиленоста на овој мотив среде народот. Во народните творби, покрај Соломон, фигурираат уште: неговата жена, мајка, татко му Давид и ред други личности што доаѓаат во непосреден контакт со него.

Споменот за неговиот татко — псалмописецот Давид се среќава во фолклорните творби забележани порано, а и во современите творби. Познатиот македонски собирач на народни умотворби — Марко Цепенков од Прилеп²⁶ ја забележал приказната за Давидовото присвојување на Уриевата жена, кој мотив го среќаваме и во Библијата. „Коа царуал цар Давит водел 99 жени. И а бендисал уште една...“ Потоа се заљубил во жената на Урие и двајцата ги преселил во своите сараи. На тој начин можел да ја има Уриевата жена кај себе. Соломон се досетил зошто го направил тоа татко му и сакал да го одврати од таа намера.²⁷ Во улогата на пророкот Натан овде се јавува самиот Соломон.²⁸ Тој му ја раскажал на татко си приказната за богатиот човек кој имал 99 овци, а се обидел да му ја одземе единствената овца на еден сиромав човек. Давид самиот си ја искажал пресудата: „За таков човек, синку Соломоне, законот дават да се закопат четириесе стажни в земи и со камење да се отепат внатре.“ Давид ископал една дупка од „40 стажни“, влегол во неа и почнал да плаче и жали и да пее побожни песни“. „Во порвио ден и нок што пеиал, испишал во Псалтиро една катизма и така до четириесетте дни испишал 40 катизми и на секоиа му растеше земата од дупката дури го ворли надвор.“²⁹

²⁵ Памятники старинной русской литературы, III, 62—63.

²⁶ СБНУ, I, 107.

²⁷ Во овој текст е вмешана и приказната за Давид, Соломон и фенерите, која ја даваме понатаму.

²⁸ Пророкот Натан се јавува во библискиот настан со овој мотив. Натан бил испратен од господа кај Давид, да го одврати од лошото дело, преку раскажаната приказна.

²⁹ Во нашето книжевно творештво се наоѓа апокрифот за Давидовото пишување на Псалтирот, СБНУ, VIII, стр. 398—399.

За нас е посебно важна досега необјавената приказна, забележана во с. Старавина — Прилепско во 1966 година.³⁰ Шо му беше син на пророкот Давид на царот од Ерусалим.“ Царот Давид ја зел жената на Урие „од што беше многу лична, убава“. Таа го занела „тој знаменит цар Соломонда“. Архангелот Михаил го пратил кај него пророкот Натан да го советува: „Ке го ватиш со приказна. И тој е цар, може да стори некој лудулук да те убие. Али ти да не се боиш никако. Јас со ова сабјата гола со две острини ќе стојам назад него, ти ќе ме гледаш, тој не може да ме види никако. Штом почна тој да прае некое зло на тебе јас понапред ќе го убија, ќе му ја пресеча главата.“ Натан му ја раскажал истата приказна што ја изнесовме и во Цепенковата приказна. И овде Давид се изјаснил: „За тој човек да ископаме една дупка да го закопаме дополу со земја, сетне со камења, тамо да го стлчиме.“ Натан му открил дека приказната се однесува за него. Давид ги соблекол царските алишта, си ставил „козинова вреќа“, ископал една дупка и влегол во неа. Таму лежел 3 години и за тоа време го напишал Псалтирот. Умрел посветен.

Давид го наследил неговиот син Соломонда. Приказната продолжува: „По знаењето негово беше поголем од сите цареви шо беа на земјата, знаењето негово, знаењето и учењето.“ И тој намислил да изгради црква во Ерусалим. Најмил 4000 аргати — кои ќе држат само чекани во рацете. Понатаму следат некои епизоди, кои веројатно влечат потекло од некои писани текстови, што напомуваат на расказите за Соломон и демонот во врска со градбата. Само во случајов се чувствува засиленото народно влијание, кое на одделни епизоди им дава локален колорит. Кога се градела црквата, еден Арап (ѓавол) му ја пиел крвта на едно дете. Давид го помолил господа за помош и овој му го пратил својот мур. Кога Арапот се вратил детето го удрило со мурот и тој веднаш „се фатил“. Архангелите го фатиле и тој открил дека се вика Орнија и дека ѓаволите сакале да ја спречат изградбата на црквата. Соломон го натерал да ги доведе сите 6000 ѓаволи заедно со нивниот цар. Ѓаволите работеле на градбата и носеле бесценети камења од морето.

Соломонда примил писмо од арапскиот цар, кој му се жалел на еден ѓавол што ги сотирал луѓето. Соломон успеал да го фати ѓаволот со итност и од него зеле полно скапоцености.

Во приказнава јасно се забележува интервенцијата на народниот човек врз книжевната творба за Соломон и Асмодеј (Китоврас). Во неа не останале трагите за бесшумното сидање на градбата. Црквата била долга 70 аршини, а широка 27.³¹ „А на-

³⁰ Ја снимил Ганчо Пајтонџиев од Коста Режов, на 92 години. Необјавен материјал од Институтот за фолклор во Скопје, лента бр. 448.

³¹ 1 аршин — 27 носе.

правиа црквата. Едни вар носи, едни вода носи, едни... ѓаволска работа.“ Околу црквата направиле куќи за владиците. На крајот Соломонда ги ставил ѓаволите во бакарни бочви и ги запечатил. Ги закопал „во алтарите“. Црквата била изградена 400 години пред Исуса. Покасно, кога пред црквата минувале учениците на Христос, ѝ се чуделе на убавината. Исус Христос рекол: „Едно е на дуњата сл’нцето, нема друго да има и оцрне тој каменот што светеше као сл’нце. Ке видите, по неколку време, камен врз камен не ќе остане од неа.“ Каменот што толку силно светел го донесле ѓаволите, затоа морал да оцрни. Навистина, Ерусалим бил опустошен и уништен. Тогаш биле ископани бочвите и ѓаволите се разбегале низ светот. Црквата ја запалиле и златото истекло како чешма. Ерусалим останал пуст цели 200 години.

Во оваа подолга приказна се јавуваат некои различни моменти, кога текстот би се споредувал со повеќе книжевни текстови. Во случајов демоните се закопани во бакарни бочви, додека во различни текстови нив Соломон, во бакарни ибрици, запечатени, ги фрлил во морето, од каде што по низа години рибарите уловувале по некој демон.³²

Овој текст по многу свои елементи потсетува на грчкиот апокриф Testamentum Salomonis, разгледан од Веселовски³³, чие потекло се бара во првите векови на христијанизирањето. Во него фигурираат односите на Соломон со демоните. Кога Соломон го градел храмот, секој ден, по заоѓањето на сонцето, се јавувал Орниас и на царскиот надзорник му ја јадел храната, му ја земал платата и му го исисувал палецот од десната рака. Соломон му се обратил на господа за помош, кој по архангел Михаил му испратил еден прстен, со чија сила ќе може да ги потчинува сите демони. Со неговата помош Соломон можел да го догради храмот. Орниас му откри како да ги делкаат камењата бесшумно.³⁴ Орниас му открил на Соломона полно скапоцености, закопани пред храмот. Пред Соломон се јавил и демонот Асмодеј, кој му прорекол брзо пропаѓање, потоа и демонот Велзевул, кој живеел со синот во Црно Море. Сите демони биле приморани да работат на храмот.

Пропаѓањето на Соломон и овде е мотивирано со неговата непослушност кон господа, кон што го натерала некоја жена Јевусанка.

Очигледно грчкиот апокриф бил познат во Македонија. Приказната е негов непосреден одраз. Таа го задржала дури и името на демонот Орниас — како Орнија. Во неа Соломон го

³² Во приказните од „1001 ноќ“ рибарите уловуваат дивови (цинови, цини), некои од нив се лоши, некои добри.

³³ Вес.: Собр. соч. А. Вес. 1921, 162—165.

³⁴ Како во апокрифите за Соломон и Асмодеј и Орниас може да ја претскажува иднината, како и Асмодеј.

држи демонот покорен со силата на мурот — добиен од господата. Во апокрифот место мур се спомнува прстен. Меѓу поважните ѓаволи се јавува Орнија, потоа ѓаволот што се јавил во Арабија.³⁵

Меѓу другите мотиви, за Соломоновата мудрост и раната омраза кон жената, која потекнува од лошите примери што ги забележал кај мајка си, наидуваме на траги во Цепенковата приказна „Премудри Соломона проклиња го мајка му“:³⁶ Многупати се препирал Соломон со мајка си за „кој се појитри, али мажите, али жените. Соломон велел мажите сет појитри, а мајка му велела жените сет појитри.“ За да го докаже спротивното, Соломон го натерал убавиот измеќар на мајка му да ја прелаже. Момчето успеало да ја совлада. Една вечер место момчето пред мајката се појавил синот и ѝ рекол: „Готви се мајко да влезам от кај што сум излегол.“ „Коа чула тој збор мајка му от Соломона умрела от страм и да беше кабил да зини земја и да ја толтни поарно, а не да го види сина си Соломонда.“

Мајка му го проколнала да го прошета небото, морското дно и крајот на земјата, а потоа да умре. Соломон ѝ докажал на мајка си дека мажите се поитри, но го достигнала мајчината клетва. Оттогаш мајката и синот не јаделе на иста маса. По извесно време мајка му умрела. Соломон остарел. Самиот сакал да се изврши клетвата врз него, за да може да умре безгрешен. Влегол во едно шише, што го врзал за два орли. Орлите го прошетале до небото, потоа го прегризале јажето³⁷ и шишето паднало во море. Соломон стигнал до морското дно. Оттаму го извадиле на брегот 3 ѓаволи, под услов да им ги подели трите волшебни предмети: капата, опинците и стапчето. Мудриот Соломон ги испратил до една планина, а за тоа време им ги зел волшебните предмети. Со стапчето кое можело да удира непрекидно ги убил трите ѓаволи, а со опинците и капата — што го правела невидлив — стигнал до подземното царство. Тогаш умрел спокојно.

Слична варијанта на оваа е и „Соломуна, го проклела мајка му“.³⁸ Соломон бил проколнат од мајка си дека ѝ рекол — сите жени можат да се прелажат. На стари години Соломон морал да оди во морските длабочини. Влегол во еден ковчег врзан за синцир што го држела жена му. Луѓето ѝ рекле на жена му дека Соломона го изеле рибите и таа го испуштила син-

³⁵ Во приказната недостига епизодата од грчкиот апокриф за откривањето на тајната од страната на демонот за бесшумното градење на градбата.

³⁶ М. Цепенков: Македонски народни приказни, Скопје, 1958 г., книга I, стр. 63.

³⁷ Првин побарале јадење. Соломон им дал месо сечено од својата пета. Кога посакале повторно, немало месо.

³⁸ Антологијата на Д-р В. Јовановиќ стр. 184.

цирот. Од морето го извлекле трите ѓаволи. На небо отишол во едно котле, кое го носеле два ноја. Пред ноевите држел парче месо, мамејќи ги да летаат кон височината.

Во третата варијанта, со наслов: „Соломон како ја устрани мајка си“³⁹, фигурираат слични елементи како во руските раскази за Соломон. Сакајќи Соломон да ѝ докаже на мајка си дека е поитар од неа, легнал во нејзиниот кревет, на местото од нејзиниот љубовник, потоа ѝ открил кој е: „Лели сет поитри жените, за ошто се излага ти? Ете што рекле стари, оти жената је долгокоса краткоума. Да еве ти итроштината твоја, мајко, и да ми простиш, што те искусив за довае, туку јас сакав ти, за от сега вамо, сè што да речам, да ме веруаш, оти от мене по мудар не ке има, што да можи за сè да преесапи, дај сега рака да ти бакнам мајко и сакам да ми опростиш ако ти грешив.“

„От тој саат веке беше се признала за најнезнаена прет Соломона.“

Овде е интересно што мајката се помирила со констатацијата на Соломона.

Случајот за Соломон со трите ѓаволи се наоѓа во одделна приказна, забележана пак од М. Цепенков.⁴⁰ Ѓаволиите наследиле од татка си 4 предмети: стапче, шупелка, опинци и шапка, па не можеле да си ги поделат. Мудриот Соломон им ги зел волшебните предмети. Кога засвирил со шупелката пред него се појавиле сите ѓаволи, спремни да ги исполнат сите негови желби. Соломон им наредил да ја изградат црквата „Светаа Свети“.⁴¹

Соломон бил познат како голем љубител на љубави жени. За тоа раскажува и приказната: „Соломон обесен за едно пендажере во кош от една жена.“⁴² „Кога бил Соломон цар, ја бендисал една богата жена, чунки била многу лична и беше сторил ниет да оит со неа.“ Жената била чесна и не сакала да оди кај Соломона. Таа се досетила дека царот може со сила да ја земе и му пратила порака да дојде тој кај неа ноќта. Го дочекала на највисокиот прозорец и му пуштила една кошница, со која требало да го извлече до својата соба. Но таа го повлекла до половина од височината на куќата и го оставила да виси. Со тоа сакала да му докаже дека тој не е најмудриот човек во светот. Тој ја молел да го спушти и ѝ рекол: „Сега

³⁹ СБНУ, VII, 171.

⁴⁰ СБНУ, VI, 101.

⁴¹ Соломон оди на небо, в море и до крајот на земјата и во случајот кога му ја грабнале жената и кога ја барал насекаде. Види: Вес. Славян. сказ. 1921, 266. Интересно е што при градењето на храмот, и тоа од таков вид — наменет за Јехова, учествувале ѓаволи. Тие се јавуваат и во народното творештво, како што видовме во приказната од Старавина.

⁴² СБНУ, VI, 120.

поверував оти итрио и будалата сет токмо.“ Кога Соломон стапил повторно на земјата се откажал од барањето на жени.

Во приказната „Цар Давид и поразијата“⁴³ господ го казни еврејскиот народ поради грешката на Давида. (За која грешка? — приказната не соопштува ништо). Еден ангел ги уништувал сите луѓе што ќе се појавеле. Интересен е деталот од приказната: „И видел цар Давид ангелот што и губел луѓето: со едната нога на небо и со едната наземи.“ Овој момент потсетува на демонот Асмодеј од талмудските преданија, кој откако го наговорил Соломона да му ги извади синцирите за да му покаже колкава е неговата сила: „Асмодеј выросъ исполиномъ, одно крыло (или нога) упирается въ небо, другое въ землю.“⁴⁴

Мудроста на Соломон е потенцирана во повеќе приказни. Уште како мало дете се истакнувал со својата остроумност. Во руското народно творештво се наоѓаат повеќе такви творби, во Повеста за детството.

Во штипската приказна „Цар Давид, Соломон и 80 годишен старец“⁴⁵, Давид го испратил старецот кај својот син, за да му го реши проблемот за женењето: „Еи тамо — гледаш дека играат тиа деца, при реката, у песоко? Ке идеш там и ќе видеш едно дете со руса коса, — тоа дете е мое, и го викат Соломон, попрашај го него, и оној ке ти каже, какво да напраеш.“ Старецот го прашал за совет дали да се ожени. Соломон го погледал играјќи си, и му одговорил: Прво — минало сонце прес поле. Второ — ѕвездите затемнале. Трето — коњите му изморени. Четврто — сестрите му растреперени. Петто — чарговето му излизани.“

Старецот не разбрал ништо, а царот Давид му протолкувал: „Прво — замина веќе младоста од тебе. Второ — очите ти замижале веќе. Трето — нозете не те држат. Четврто — рачете ти треперат. Петто — забите ти испаднале.

Малиот Соломон ја спасил чесната меандика, помагајќи и да ги надмудри тројцата лажови⁴⁶, кои ѝ оставиле едно „чекмеце“ со пари на чување. Едниот ѝ го зел чекмецето со измама, додека двајцата ја тужиле на суд дека им го скрила чекмецето. Соломон немал пари да си купи „ашик“ за играње и ѝ побарал на жената едно „мангарче“. Тој ја подучил жената да објави дека го нашла чекмецето, а со тоа требало да дојде и третиот измамник, кој веќе избегал. Другите двајца се досетиле дека се надитрени и побегнале кај третиот лаж.

⁴³ СБНУ, XI, 97.

⁴⁴ Види: Вес. Славян. сказ. 135—136.

⁴⁵ СБНУ, X, 146.

⁴⁶ „Соломон и тројцата лажои со чекмецето“, М. Цепенков, кн. II, 253—255.

Во приказната „Соломонова мудрост“⁴⁷ Соломон го посветувал човекот — од трите девојки што го сакале да ја земе најбедната.

Од подруг карактер е приказната „Цар Давид и цар Соломон“.⁴⁸ Давид им се радувал на луѓето кои имаат наследници, зашто ќе имаат кој да им подигне задужбини по смртта. Соломон сакал да му докаже дека поважни се човечките дела во животот, отколку по смртта. Побарал дозвола од татка си да царува само три дена. Потоа им наредил на 40-те фенерци да му го доведат татка му ноќта, но да одат зад Давида, така што светлоста од фенерите да не допира до Давида. Кога Давид стигнал кај Соломона целиот бил извакан од калта. Соломон му објаснил дека светлоста што допирала до него, а не му го осветлувала патот — е слична со делата што би се преземале по смртта на луѓето, зашто умрените не ќе имаат никаква корист од нив. „Тоа што ќе даиш со рака, тоа и ќе ти се најде и прет бога и како ќе си постелиш на овој век, така ќе си седиш и на тој век.“

Со личноста на Соломона се поврзани и епизодите за барањето на бесмртноста, слично како што е случајот со јунакот од Псевдо-Калистеновата историја — Александар Македонски.

Кај Евреите била позната легендата за Соломон и неговата сестра Сибила (Самовила) на изворот на животот, која била рано преведена во јужнословенската книжевност.⁴⁹ Изворот на легендата за почетокот на животот се бара во иранско-талмудските преданија.

Во прилепската приказна „Премудри Соломон, кога влегол во шише в море“⁵⁰, мудриот Соломон посакал да влезе во морето за да види што има таму. Влегол во едно шише врзано за јаже, кое го држеле неговите слуги. Кога го слушнала сето тоа неговата сестра се фрлила во морето да го бара брата си. „Аман господи, беше рекла, не удај ме дури да го најдам брата ми Соломона; стори ме риба за да го најдам брата ми, да го изваам на суо, да после, ако сакаш остај ме до некои вај век в море да седам.“ „За чудо големо, господ ја сторил от полу удоли риба и ја блаосил до векотума века да живеит во морето да го барат брата је Соломона и да не можит да го најдит.“

Сестрата господ ја претворил во сирена. Морнарите ја среќавале често и ја лажеле дека нејзиниот брат се наоѓа во

⁴⁷ Македонске народне приповјетке, Сарајево, 1954 г.

⁴⁸ Д. Драгојловиќ: Јужнословенска легенда о Александру Великом на извору живота, Прилози за книжевност, језик, историју и фолклор, Београд, 1969, св. 1—2, стр. 10.

⁴⁹ Исто.

⁵⁰ СБНУ, VII, 170 М. Цепенков, кн. III, со наслов: „Соломон в море“.

нивната лаѓа. Таа ги следела бродовите, штом некој ќе го спомнел името на Соломон.

„Соломон кога се нашол во стрет море на чудо беше станал, кога гледал уредбата на рибите, кога се биле ценг.⁵¹ Страшни уредби имале уредени за ценг, што го праеле.“

Во морето Соломон видел најчудни риби, а една цели три дена минувала крај шишето во кое седел Соломон. Некоја риба го мрднала јажето и слугите го извлекле својот господар. Соломон ја преуредил својата војска по угледот на редот кај рибите. Неговиот пример го следеле и другите цареви. Со така уредената војска тој станал најсилен во светот.

М. Цепенков во белешката кон приказната нагласува дека слична приказна слушна од некој човек, но место Соломон фигурирал Александар Македонски.⁵²

Кај К. А. Шапкарев е забележано преданието за Александар кој ја барал бесмртната вода.⁵³ Пловејќи по морињата видел како се тепаат рибите. Кога се вратил во својата земја, следејќи го примерот на рибите, ја измислил војната. Во легендата не се спомнува неговата сестра.⁵⁴

Јасно, во народното творештво, а и во преданијата, имињата на личностите може да се заменуваат. Всушност, мотивот за барањето на изворот на животот се среќава во творбите и за Александар Македонски и за Соломон. Можеби тоа придонело за заменувањето на нивните имиња. А и Соломоновата сестра во некој легенди се јавува како Александрова сестра.⁵⁵ Сестрата на Александар може да се поврзе со Сибила од еврејското предание.⁵⁶

Во Цепенковата приказна „Премудри Соломон сака да се прероди“⁵⁷, се јавува спротивен момент од досегашните примери — кога Соломон ја дочекувал својата смрт мирно, ослободен од мајчината клетва. Овде — „коа Соломон остарел неќел да умира. Многу пати отфорал муабет со другите философи што се видуал, за оти да умираше чоек и оти да не можел да се подмлади, како што се подмлададе и орлите.“

Еднаш Соломон намислил да се прероди и си пуштил крв од рацете, ја собрал во едно шише, ставил внатре и некои други работи и го запечетил шишето. Му рекол на својот верен пријател да го чува шишето 40 дена во едно старо ѓубриште.

⁵¹ Ценг — борба.

⁵² СБНУ, VII, 170.

⁵³ К. А. Шапкарев, Сборник от български народни умотворения, София, I, Прѣдания, 372.

⁵⁴ В. Антиќ: Елементи што се среќаваат во романот за Александар Велики и во нашето народно творештво — Шести Рацинови средби, Титов Велес 1969 г.

⁵⁵ Исто.

⁵⁶ Види ја статијата на Д. Драгојловиќ.

⁵⁷ М. Цепенков, кн. I, 1958, 90—92.

На 40-от ден требало да го отвори шишето и детето кое требало да се роди би го одгледала некоја доилка. Всушност, детето би израснало во истиот лик на Соломон. Се разбира, Соломон умрел веднаш по истекнувањето на крвта.

Пријателот го извадил шишето на 20-от ден и нашол едно дете „недоправено“. „Госпо — сполај му, не сакал да биди помудр од Бога.“⁵⁸

Имено на Соломон е познато и во апокрифите за крсно-то дрво, посебно разработени од Grand St. Graal.⁵⁹

Крстното дрво пораснало од гранката на рајското дрво на доброто и злото, што ја изнела Ева од рајот. Во руската стара книжевност овие раскази се доста опширно обработени, главно во две верзии. „Оно — бџлое какъ снѣг и роскошно разрослось. Подъ нимъ зачатъ бѣлъ Авель, и оно стало тогда ярко — зеленымъ, тогда какъ другія, отъ него разросшіяся ранѣе, сохранили свой цвѣтъ.“ Кога под тоа дрво бил убиен Авел — тоа поцрвенело. Дрвото останало неизменето и по потопот.

Кај нас ова дрво се среќава во апокрифниот „Разумник“⁶⁰, а трагите во народното творештво се очигледни. Во штипската приказна „За честнија крст“⁶¹ — во првиот дел е изнесена смртта на Адам. Пред умирањето неговите деца донесле три семки од рајското живо дрво, што ги посадиле крај гробот од Адамовата глава. Од нив израснале три дрва, чии врвови се споиле. Од тоа дрво грешниот Лот морал да нагори три гранки и потоа ги посадил. По многу години „гламните“ израснале во дрво, со што било означено простувањето на Лотовите грехови.

По многу години се родил Соломон и станал еврејски цар. Еднаш на сон му се јавил господ: „Премудри Соломоне, ти стана цар сос моја повелија и направил си арни саран да си живееш, а за мене не се секаваш да ми направиш куќа да си живејам и јас.“ Тогаш Соломон почнал да ја гради црквата. Мајсторите работеле точно 300 години. Тие го исекле и Лотовото дрво, кое ги воодушевило, но никако не успевале да го вградат во кој било дел од црквата. На крајот го фрлиле. Кога црквата била готова, Соломон се сетил за дрвото и наредил да го стават на еден мост. Низ целиот свет се раскажувало за убавината на црквата. Доаѓале многу луѓе да ја гледаат. „Нај-после дошла и една царица од многу далеку, викале ја Савска царица. Таја царица коа тргнала од својата земја, земала со себе триста товара благо и друзи скапи дарови за премудри Соломона и дошла до местото дека било турено дрвото Лотово. Царицата се сопнала од тоа дрво и, сакајќи да го проколне,

⁵⁸ Во продолжение е друга приказна, со обид за преродување.

⁵⁹ Види: Вес., 1881 г., стр. 137.

⁶⁰ Н. А. Начов, Тиквешки рјкопис, СБНУ, VIII, 402—405.

⁶¹ СБНУ, IX, 159, запишал П. Чачоров.

рекла „А, преблажено дрво“. Тоа морало така да се случи дека на истото дрво бил распнат Исус Христос.

Царицата ја разгледала црквата, му ги предала даровите на Соломона и на тргнување му рекла: „Премудри Соломоне, што бе слушала за тебе, коа си бе дома, не е ни черек от тоа што чу сега и видео.“ Подоцна Соломон наредил дрвото да се фрли под мостот. Бидејќи таму течела крвта од курбаните што ги правеле Евреите, крстот бил постојано нечист. Затоа господ праќал секоја година по еден ангел да го мие. Водата на тоа место станала лековите.

Подоцна, на истото дрво, Евреите го распнале Исуса. По смртта на Исус царицата Елена го зела крстот, го нарекла „чесен крст“, а од деланките на дрвото правела свеќи.

Во друга приказна од Прилеп⁶², поради Лотовото родоскврнавeње со ќерка му, Лот добил наредба да посади три гламни. Откако по три години гламните израснале, гревот му бил опростен. Трите гламни пораснале во три убави дрва. Кога Соломон ја градел црквата „Света Софија“ сакал да ги употреби, но мајсторите не го сториле тоа. Соломон ги проколнал дрвата и ги вградил во еден мост. По мостот некогаш минала некоја царица, која сакала да го види Соломона, и ги благословила дрвата.

Во приказнава не се спомнува потеклото на дрвата од рајското дрво, но епизодите се наполно слични со тие од претходната приказна. Името на царицата Савска исто така е изоставено. По смртта на Исус Христос, крстот — направен од трите дрва — бил фрлен од страна на Евреите во губриштето. Таму го пронашла царицата Елена и од неговата сила царот Костадин, кој боледувал долго време, оздравел. Од краевите на крстот царот направил мали крстови и ги ставил по собите. Големiot крст стоел над неговото азно, кое се множелo.

Меѓу царевите Соломон важел како најбогат цар. Неговото неизмерно богатство се спомнува во повеќе приказни.⁶³ Во нив обично станува збор за разните потфати на луѓето што сакале да го пронајдат Соломоновото богатство. Во повеќе приказни неговото име е заменето со други имиња. Така, во една костурска приказна, е наречен цар Царципан.⁶⁴ Обично во нив некое дете го разбира немумштиот јазик на птиците и животните. Царот бара од него да дознае каде е скриено Соломоновото богатство. Детето побарало да заколат доста крави, над чие месо

⁶² СБНУ, VI, 115.

⁶³ Како што ќе видиме, одсиви за Соломоновото богатство се среќаваат и во приказните од „1001 ноќ“.

⁶⁴ Азната на цар Царципан, Македонски преглед, год. X, кн. 1—2. 1936, стр. 149, Софија 1936.

ќе се насоберат разни птици. Детето, скриено во биволска кожа (или биволско шкембе), го слушнало нивниот разговор. Најстариот орел, речиси редовно знае каде е скриено Соломоновото богатство. На крајот, по откривањето на азното, детето добива добра награда.⁶⁵

Името на Соломон го среќаваме во апокрифните слова за лошите жени, во врска со неговата лоша и неверна жена, вредена во најлошите жени во светот: Ева, Далида, Иродијада, Теофана Крчмарката и други. Во апокрифното слово за лошите жени од спомнатиот Тиквешки ракопис нејзиното име е изоставено.⁶⁶ Соломоновата жена е посочувана како лош пример и во приказната за царот Аса.⁶⁷

Во муслиманските книжевни и народни текстови името на Соломон го среќаваме како Сулејман. Во одделни глави од Куранот станува збор за животот на овој јунак.⁶⁸ Алах го дарувал со знаење, поголемо од тоа на неговиот татко Дауд, кога го наследил по неговата смрт. Војската на Сулејмана се состоела од „дини“, луѓе и птици. Сулејман го разбираше говорот на птиците, мравите. Кога вршел смотра на војската забележал дека пупунецот (хуџхуџот) го нема. Набргу пупунецот пристигнал со веста за убавата и богата кралица од Саба (Sèbé). Таа му се поклонувала на сонцето, кон што ја навел шејтанот. Сулејман сакал да ја одврати од паганската вера и ѝ испратил писмо, со кое ја канел кај себе, но под услов да дојде како муслиманка. Таа првин ги испратила своите пратеници со дарови, но Сулејман ги вратил. Еден од неговите големци, по барањето на Сулејмана, за еден миг му го донесол престолот на кралицата од Саба. По него пристигнала и кралицата. Престолот ѝ го измениле и таа не можела да го препознае. Кога влегувала во дворецот ги дигнала своите скутови, зашто ѝ се причинило дека влегува во вода. Тоа изгледало така, зашто Сулејман го изградил подот на својот дворец од биљур, под кој течела вода. Кралицата ги отворила очите и ја увидела безначајноста на лажните работи и рекла: „Господару мој, јас самата се казнив и се предавам на Сулејмана, на Алах, Господару на светот.“

Како што се гледа, овие епизоди за кралицата од Саба имаат сличности но и различности со деловите од Библијата. Посебни делови од Куранот биле разработени во муслиманскиот фолклор, посебно во прозниот.

⁶⁵ Во костурската приказна детето бара пари — колку што тежела главата на дедо му со отворени очи, кои гледале во богатството. Главата тогаш тежела колку Соломоновото богатство. Кога му ги извадиле очите на дедото, тежината на главата добила нормална вредност.

⁶⁶ СБНУ, VIII, 391.

⁶⁷ Ѓ. Даничиќ: Три старе приче. Старине, I, 75—80.

⁶⁸ Куран часни, Загреб, II и III дел од глава 27 (En Neml), стр. 15—44.

Во Куранот се соопштува за Алаховото надахнување на Дауда да прави „широки оклопи“, кој дел не фигурира во Библијата.⁶⁹

Алах му го потчини на Сулејмана ветерот „чије је јутарње пухање (гонило лабе као) мјесец дана...“ Потоа му подарил извор од бакар и некои цинови. Ако некој од циновите се одметнувал, бил веднаш накажуван.⁷⁰

По смртта на Сулејман, циновите се ослободиле: „Па кога му ја одредивме смртта, на неа ги упатил термитот, јадејќи го неговиот стап. И бидејќи се срушил (Сулејман) на циновите им станало јасно дека не би останале во понизна казна, да ја знаеја неговата невидена смрт.“⁷¹

Во друго поглавје од Куранот Сулејмана го искушуваат.⁷² Првин му донесле убави коњи, но тој бргу ја побарал божјата милост: „Господе, опрости ми и подари ми власт, каква не ќе има никој по мене.“ Господ му ги дал: ветерот, шејтанот, градителите, ронците, циновите.

Во приказните од „1001 ноќ“⁷³ се наоѓаат опширни обработки на одделни епизоди од животот на Сулејман-ибн-Дауд, За цинот Сахр, што го потчини Сулејман, станува збор во „Приказната за рибарот“.⁷⁴ Бедниот рибар дури на четвртиот пат успеал да фати нешто во рибарската мрежа. Место риби во мрежата нашол еден бакарен куп, со отисок на печатот од Сулејман — ибн Дауд.⁷⁵ Од купот излегол цинот Сахр и му ја раскажал својата историја.

Проследувајќи ги апокрифните текстови за Соломона, заедно со народните творби кај словенските народи, потоа со источните раскази од „1001 ноќ“, со Библијата и Куранот, доаѓаме до заклучок дека се јавуваат едни клучни мотиви, околу кои разните народи испредувале споредни епизоди, во кои, на моменти, главниот мотив се губи, за да ѝ отстапи место на народната фантазија.

Така, царицата од Саба во арапските преданија е наречена Билкис (Балкида) и се јавува како жена на Сулејман. Во глава XXVII од Светата книга на муслиманите се раскажува како Соломон дознал од птиците дека постои кралица „обдарена со

⁶⁹ Куран, поглавје 34 (Sebe), дел 2.

⁷⁰ Види поглавје 34. Овие епизоди често се среќаваат во муслиманското народно творештво. Види ја приказната за цинот Сахр.

⁷¹ Стих 14 од поглавје 34.

⁷² 38 поглавје, дел 3, стих 30—40.

⁷³ Хиљаду и една ноќ, Просвета, 1954, во 8 тома.

⁷⁴ „1001 ноќ“, књ. I, 46—57.

⁷⁵ Според муслиманското предание, на Сулејмановиот прстен било врежано најголемото име на Алах, од 99-те негови прекрасни имиња. Бидејќи само Сулејман го знаел неговото име ја имал власта над циновите, птиците и ветровите.

сè“, родум од Саба.⁷⁶ Нејзиното име се спомнува и во еден стих од 1001 ноќ.⁷⁷

За Сулејмановите ифрити (дивови) станува збор и во приказната „Бајка о Абд-Алаху Земски“.⁷⁸

За Соломоновиот печат наоѓаме траги во еден стих од „1001 ноќ“:

„Образи јој беху као анемоне
а уста као Соломонов печат.“⁷⁹

Во приказната за бакарниот град⁸⁰ царот Або-ал-Мелик-ибн-Мервин во Дамаск Сибирски слушал од своите големци за моќта на Сулејман, за неговото затворање на циновите и шејтаните во бакарни ибрици.

Во „Повеста за Камар-аз-Заман и Бүдүра“⁸¹ се спомнува Сулејмановиот килим:

„И кад бих имати мого ја сваке ноћи и дана
ћилим Сулејманов и Хосроја моћних власт...“

Сулејмановиот килим е земен од една легенда за Соломон, според која Соломон имал килим-летало, што го исткале циновите од злато и свила. Тој килим ја носел и неговата војска, и животните, и дивите сверови, и циновите. Сулејман со него можел да оди каде што сакал.⁸²

Соломоновото богатство се спомнува и во „1001 ноќ“.⁸³ Во градот Лаптаит во Андалузија⁸⁴, што го освоил Тарик-ибн-Зайд, било пронајдено големо богатство, во кое се спомнува еден зелен смарагден стол, што му припаѓал на Сулејман. (Столот бил сочуван во Рим.) Покрај тоа, било пронајдено и Сулејмановото чудно огледало, направено од разновидни состојци, во кое можел да ги види сите 7 поднебја.⁸⁵

Во интересните доживувања на Синдбад⁸⁶ се спомнува пристигнувањето во Поднебјето на Царевите, каде што се наоѓал

⁷⁶ „1001 ноќ“, кн. II, 591 (заб. 85).

⁷⁷ „1001 ноќ“, кн. II, 85, „Повест о цару Омару“.

⁷⁸ „1001 ноќ“, кн. VIII, 382—412.

⁷⁹ „1001 ноќ“, кн. I, 110, „Прича о носачу и девојкама“.

⁸⁰ Види кн. V, 495—543.

⁸¹ Види кн. III, 311.

⁸² Види кн. III, 620.

⁸³ Види кн. IV, 16—18, „Приказна за градот Лаптаит“.

⁸⁴ Не е објаснето од каде овој град е наречен Лаптаит, кога според легендата богатството се наоѓало во Толедо. 711 год. до 714 Шпанија била завладеана од Арабите, кои останале до 1492 год.

⁸⁵ Арабјаните познатиот дел од светот го делеле на 7 поднебја, одејќи од југ кон север.

⁸⁶ Книга V, 481.

гробот на Сулејман ибн Дауд, каде што живееле змии со огромни тела.⁸⁷

Неколку Соломонови сентенции се спомнуваат во истите Синдбадови патувања.⁸⁸

Разните мотиви, што се јавуваат во врска со животот и личноста на Соломона, се разгранале во разните текстови кај сите народи и станале мошне омилен меѓу луѓето. Во нашето народно творештво се јавуваат приказни од животот на рибарите, кои потсетуваат на приказните од „1001 ноќ“ и на варијантите што се јавуваат кај словенските народи, но се изгубиле имињата на Соломон, на разните цинови и дивови.⁸⁹ Во други случаи, пак, на Соломона му се придаваат особини од други личности, познати меѓу народните маси.

За омиленоста на Соломоновата личност кај нашите луѓе зборуваат и мотивите по фреските и иконите во нашите цркви и манастири. Карактеристичен е мотивот од црквата во Старо Нагоричани „Давид со чулот и Соломон со домот што го созидал“⁹⁰, изработен во постарата епоха, кога се чувствувало изобилнието на мотиви од средновековните творби, од Библијата, како во книжевноста, така и во фреско сликарството во Македонија.

Vera ANTIĆ

SOLOMON'S PERSONALITY IN THE MEDIEVAL TEXTS AND THE MACEDONIAN FOLKLORE

(S u m m a r y)

Medieval literature abounds in works about the biblical personality of Solomon. They were equally popular both in the East and West. The dominating theme in them is the successes of Solomon, his great wisdom, various episodes from his life, particularly the relations with his wife etc.

⁸⁷ Во еден од изворите на Синдбадовите патувања, во „Чудесата на Индија“, се спомнува дека гробот на Сулејман се наоѓал на големиот Андамански остров, во Бенгалскиот залив.

⁸⁸ Види кн. V, 382. Првите изреки се земени од Еклезијастот (грчки наслов на Соломоновата „Книга на проповедниците“) од гл. VII, стих 5 и гл. IX, стих 4. Не се знае од каде е земена третата сентенца. Ниедна од овие сентенции не е Соломонова, кому Арабјаните му припишуваат повеќе изреки.

⁸⁹ Познато е дека во македонскиот фолклор се среќаваат приказни за рибари кои место риби извлекуваат разновидни ибрици, од кои се појавуваат дивови, итн.

⁹⁰ Црквата во Старо Нагоричане потекнува од XIV век, кога се јавуваат значајни личности во уметноста, од огромно културно значење за Македонија до денешни дни, зашто нивните дела остануваат во значајните културни манастирски споменици. Мотивот што се среќава во оваа црква е разработен во „Друга књига Дневника“, каде што 9 глави ѝ се посветени на градбата на храмот на Јехова во Јерусалим. Види: Цареви VI, VII, VIII, 13. Соломон му се обратил на господата, кој се населил во новоизградениот дом: „Созидах дом теби за стан место, да у њему наставаш до вијека“.

These texts were wide spread and had great influence upon the folklore of the Slavic peoples. Traces and echoes of the above mentioned texts can be found in the folklore of the South Slavic peoples.

In this study special emphasis is given to the literary works of Solomon, present in the Macedonian folklore.